

Сізюхіна Н.В.

магістр,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

КОГНІТИВНІ СТИЛІ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДОМ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

На сьогодні, відповідно до даних ООН, чисельність людей хворих на розлади аутистичного спектру (РАС) у світі складає 67 мільйонів осіб, це більше ніж 1% населення планети. Цей розлад розповсюджений на всіх континентах, незалежно від раси, статі чи матеріального стану людини. Але за статистикою серед чоловічої статі зустрічається у 3-4 рази частіше, ніж серед жіночої. За останні роки розповсюдженість аутистичних розладів збільшилась в рази. За даними Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України показники захворювання коливаються: 2008 р. – 32%, 2009 р. – 27,2%, 2010 р. – 35,7%.

В Україні тема аутизму тільки розвивається. Проблема когнітивних стилів дітей з розладом аутистичного спектру не розкрита. Саме це обумовило своєчасність та актуальність дослідження в даній сфері. Зважаючи на індивідуальну специфіку протікання розладу, для лікування та корекції кожній дитині слід підбирати індивідуальну програму та комплекс терапій. Для цього важливо знати особливості когнітивних стилів – яким чином сприймається оточуючий світ. У випадку з дітьми що страждають на розлад аутистичного спектру ця задача досить складна, оскільки потрібно враховувати такі фактори, як: вік, вид та ступінь розладу, наявність паралельних захворювань тощо. Крім того, присутня проблема інструментарія. Існуючі методики не адаптовані для дітей з РАС, для вимірювання деяких стилів їх взагалі немає. Саме тому дослідження буде також включати і адаптацію та розробку методик.

В Україні діагностика розладу аутистичного спектру проводиться у секторі медико-соціальної реабілітації дітей і підлітків з психічними та поведінковими розладами в Українському науково-дослідницькому інституті соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України. Діагностування є досить складним процесом з багатьох причин: недостатня кваліфікація лікарів та експертів, що може призвести до встановлення невірної діагнозу, аутизм може маскуватись під інший розлад і навпаки, що виявити

досить складно, накладання інших хвороб, за яких, РАС може розглядатись лише як симптом.

Аутизм є спектральним розладом, тому симптоми хвороби, рівень інтелекту, здібностей та інші характеристики можуть бути у найрізноманітніших комбінаціях, а сам розлад може бути різних ступенів тяжкості. З однієї сторони це може бути людина, що займається науковою діяльністю і має досвід корпоративної роботи, а з іншої – німа, котра може годинами шарудіти клаптиком паперу чи крутити в руках кубик. Діти з розладом аутистичного спектру відрізняються не лише за рівнем соціального, когнітивного чи мовленєвого розвитку, але й можуть мати ряд інших відхилень, таких як епілепсія чи затримка психічного розвитку (ЗПР).

На сьогодні наука стверджує, що основною причиною виникнення розладу аутистичного спектру є генетична схильність до захворювання. Отже, основним чинником порушення нейронального розвитку людини є ген, а зовнішнє середовище, як додатковий фактор, може призвести до загострення розладу і підвищення відсотку захворюваності серед населення.

Сучасна література описує біля двадцяти когнітивних стилів (КС). Спираючись на феноменологію стильового походження Холодна виділяє десять основних полярних стилів та методики для їх вимірювання [1]:

– Полезалежність / – незалежність.

«Включені фігури» (Уіткін та ін. 1971). Методика виявляє тип спримання «фігура/фон».

– Вузкий/широкий діапазон еквівалентності.

«Вільне сортування об'єктів» (Гарднер та ін. 1959). Виявляє орієнтацію на різність чи схожість об'єктів.

– Вузкість/широта категорій.

«Підбір синонімів» (Боттенберг 1970). Дана методика вимірює ступінь суб'єктивної диференціації об'єктів на основі понятійних категорій. Може бути складною при зниженому інтелекті та ЗПР дитини з РАС, тому можна використати методику попереднього стилю «вільне сортування об'єктів».

– Ригідність/гнучкість пізнавального контролю.

Методика «Словесно-кольорова інтерференція» (Струп 1935) досліджує спосіб переробки інформації в ситуації когнітивного конфлікту. Може бути використаною лише у випадках коли дитина з РАС вмiє читати.

– Толерантність/нетолерантність до нереалістичного досвіду.

«Вдаваний рух» (Гарднер та ін. 1962). Дана методика вимірює рівень прийняття вражень, що протиріччять уявленням.

– Фокусуючий/скануючий контроль.

«Оцінка розміру кола в умовах відволікаючих перешкод» (Тітченер). Виявляє особливості розподілення уваги.

– Згладжування/загострення.

«Послідовність картинок» (Сантостефано). Дана методика досліджує спосіб зберігання в пам'яті матеріалу, що запам'ятовується.

– Імпульсивність/рефлексивність.

Методика «Порівняння схожих картинок» (Каган 1966) вимірює темп прийняття рішення людиною і кількість зроблених помилок.

– Конкретна/абстрактна концептуалізація.

Методики «Продовжити речення», «Я вірю, що...» будуть складними для використання і можливі тільки у випадках наявності мови та високого функціонування.

– Когнітивна простота/складність.

«Репертуарні решітки» (Келлі 1955). Занадто складна бо потрібна оцінка рівня вираженості ознаки.

Ніщо не стоїть на місці, тому науковці продовжують виявляти та описувати нові когнітивні стилі. Як приклад, Гілфорд до КС відносить дивергентність/конвергентність (спосіб мислення в ситуаціях вирішення задач), Роттер – зовнішній/внутрішній локус контроль (тенденція опиратись на зовнішні/внутрішні фактори для пояснення того, що відбувається), а Еллінсон та Хайес – дискурсивність/інтуїтивність (тенденція опиратись на розмірковування чи спонтанний інсайт при сприйманні ситуації). Таких «додаткових» КС є ще з десяток. В класичному варіанті виділення когнітивних стилів базувалось на інтелектуальних особливостях людей, але нові автори почали включати сюди й індивідуальні особливості психічної діяльності особистості, що призвело до втрати критеріїв специфікації когнітивних стилів.

Дана тема є актуальною як для нашої країни, там і для світу в цілому, що підтверджується як початковим рівнем розвитку галузі та відсутністю інструментарію, так і збільшенням відсотку розповсюдженості розладів аутистичного спектру у світі.

Список використаних джерел:

1. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 384 с: ил. – (Серия «Мастера психологии»). ISBN 5-469-00128-8.
2. Gardner R. W. Cognitive styles of categorising behavior // J. of Person. – 1953. Vol. 22. – P. 214-223.
3. Gardner R. W., Holzman P. S., Klein G. S., Linton H. B., Spence D. P. Cognitive control. A study of individual consistencies in cognitive behavior. – 1959. – Psychological Issues, Monograph 4. – V. 1. – № 4. – 165 p. – 156 с.
4. Gardner R. W., Jackson D. N., Messick S. J. Personality organization in cognitive controls and intellectual abilities. Psychological issues / R. W. Gardner, D. N. Jackson, S. J. Messick. – Monograph. – V. 2. – № 4. – 1960. – 214 p.
5. Kagan J. Misgivings about the Matching Familiar Figure Test: A brief reply to Block, Gjerde, and Block (1986) // Devel. Psychol. 1987. – V. 23. № 5. – P. 738-739.
6. Witkin H. A. et al. A manual for the Embedded Figures Test. Calif., 1971. – 32 p.
7. Witkin H. A., Goodenough D. R. Cognitive Style // Psychol. Issues: Monograph 51. – N. Y., 1982. – 148 p.
8. Witkin H. A., Goodenough D. R., Karp S. A. Stability of cognitive style from childhood to young adulthood // J. Pers. and Soc. Psychol. 1967. – V. 7. № 3. – P. 291-300.

Уніченко А.В.

аспірант,

Міжрегіональна академія управління персоналом

Паначук А.Ю.

школярка,

Середня загальноосвітня школа № 184, м. Київ

ОЦІНКА І КОРЕКЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

За останні роки в Україні значно зросло соціально-психологічне та економічне напруження. Це, в першу чергу, відбивається на старшокласниках, оскільки окрім підвищеного енерго-інформаційного навантаження, зросли вимоги до них по завершенню навчальної програми. Крім того, у більшості учнів мотивується бажання успішно закінчити школу і вступити до ВНЗ, тому виникає необхідність додаткової підготовки до здачі не тільки